

logopèdia:

L'objectiu d'aquest article és complementar amb claredat, sense complexes i sense embuts el treball de grafisme al parvulari i intentar mostrar coherència pedagògica en el seu tractament tenint presents les capacitats generals dels alumnes de 3 a 5 anys respecte a l'evolució de la realització del traç (es produeix una maduració progressiva del control del to muscular, de la postura, de la prensió i de la dominància lateral).

Els objectius del grafisme poden passar desapercebuts en una programació perquè hi ha una manca de definició específica del que es pretén, la qual cosa dona com a resultat formulacions genèriques com “adquirir domini en els moviments bàsics de l'escriptura”, “escriure paraules utilitzant la lletra majúscula”, “iniciar-se en el traç de la lletra cursiva”, o “adquirir domini en el traç de les grafies”.

Tendències

Actualment hi ha un sector de mestres d'educació infantil que ha viscut una escolaritat (la seva) en què les activitats de cal·ligrafia tenien un pes específic considerable (Quaderns Rubio). A l'escola del franquisme es treballava més la forma que no pas el contingut; en canvi, l'escola democràtica no dona tanta importància a la forma i potencia l'ús comunicatiu, la funcionalitat i la pragmàtica de l'escriptura.

Als anys 80, Anna Teberosky i Emilia Ferreiro van realitzar unes investigacions sobre el procés de construcció dels coneixements en el domini de la llengua escrita i van proposar una eina d'avaluació que permetia situar l'alumne en l'etapa d'adquisició del llenguatge escrit en què es trobava per tal de poder pensar en com se'l podia ajudar a avançar fins al nivell següent. Una conclusió del seu estudi va ser que el procés d'aprenentatge de la lectura i l'escriptura és sempre el mateix, independentment del mètode d'aprenentatge que es faci servir.

La perspectiva funcional aterreix l'escola i dilueix la importància del treball gràfic sense explicitar cap missatge sobre aquest aspecte formal. L'escola s'aboca a replantejar-se un altre cop com ensenyar a llegir i a escriure sense preguntar-se el perquè i deixa en mans de l'alumne la gestió del treball gràfic, a la deriva de la pròpia evolució madurativa.

Del grafisme no se'n parla i, si es fa, es remunuen sentiments i emocions personals situats en un passat llunyà. Per això en els equips de treball d'educació infantil i de cicle inicial de primària sovint es produeixen discussions, que no ajuden ni de bon tros l'alumne ni el docent.

En aquest article tinc la intenció de trencar una llança a favor d'un respecte merescut a l'ensenyament del traç de la lletra que ajudi el

EL GRAFISME AL PARVULARI

lector a llegir-la. Es tracta de facilitar la llegibilitat tipogràfica al receptor d'un text, d'una frase o d'una paraula, perquè l'alumne aprengui des dels seus inicis d'escolaritat la importància del fet que se'l pugui comprendre a través del missatge escrit.

Diferents estils i pensaments

Quan és hora de dissenyar l'activitat motriu del traç de les lletres, influeixen la filosofia, la metodologia, la manera de fer de cada mestra i de cada escola, etc. Parlem d'un estil educatiu que configura una manera de treballar, una manera de veure l'alumnat; per tant, la programació de cada nivell escolar pot passar a ser lletra morta, i cada mestra treballarà el que cregui més convenient a la seva aula amb els seus alumnes.

A cada aula ens podem trobar mesures metodològiques més o menys rígides envers el tractament de la cal·ligrafia. Però, es dona o no es dona importància a fer una lletra clara i entenedora?

Hi ha mestres que pensen que el teclat de l'ordinador treu a l'alumne el pes d'haver de fer bona lletra per tal que se l'entengui quan s'expressa per escrit. Hi ha mestres que es pregunten per què no aprendre a llegir i a escriure amb el teclat i abandonar els estris arcaics de l'era Guttenberg per tal d'entrar amb peu ferm dins l'era d'Internet. També hi ha docents que creuen que l'escriptura manuscrita s'utilitza ben poc en l'activitat diària d'un adult. Hi ha qui creu que el domini del traç de les grafies no és imprescindible per tenir un coneixement de l'escriptura: hi ha persones amb afectacions motrius que resolen l'acció d'escriure amb mitjans alternatius. Però també hi ha mestres que diuen que el teclat no ha substituït ni de bon tros el llapis ni el bolígraf, i que activitats com escriure

una nota d'avís o de recordatori, emplenar un formulari administratiu, fer la llista de la compra, anotar puntuacions en un joc de taula, prendre nota mentre es parla per telèfon, agafar apunts a classe, o respondre als exàmens escrits de la universitat, són activitats ben vigents.

Penso que l'aprenent ha de poder viure l'aprenentatge de l'escriptura realitzant activitats que li siguin útils per comunicar-se, i que alhora s'ha d'esforçar a fer bona lletra perquè la producció escrita sigui entenedora, la qual cosa requereix un entrenament de l'habilitat motriu.

L'aprenent ha de poder viure l'aprenentatge de l'escriptura realitzant activitats que li siguin útils per comunicar-se

S'ha de fer un debat de consens per arribar a definir els objectius de grafisme, ja que hi ha mestres que han begut de

diferents fonts, d'aprenentatges personals i d'experiències laborals més o menys renovadores, conservadores o continuistes.

Tothom estarà d'acord amb el fet que aprendre a escriure requereix l'organització de moviments que ens permetin reproduir lletres fent confluïr les activitats neurològica, visual i psicomotriu.

Quina postura ha de prendre l'escola davant les necessitats d'escriptura actuals?

L'objectiu gràfic és homogeni o és heterogeni davant del grup d'alumnes? Els docents podem demanar el mateix a tothom, però hi ha alumnes que no poden aconseguir-ho en el moment en què es requereix; per tant, per tal de no fer-los perdre la motivació i que puguin continuar esforçant-se davant les dificultats, s'ha d'adaptar el grau d'exigència depenent de cada alumne.

La professora María Peñafiel desfà, en certa manera, l'entrellat de tot això:

Les lletres estan representades en el cervell de manera diversa, és a dir, que les percebem no només amb la vista, sinó també amb el tacte i a través de la simulació mental dels moviments que s'executen quan escrivim. En definitiva, llegir és escriure. En aquest procés hi participa una xarxa neuronal extensa que s'activa quan aprenem a llegir i quan escrivim amb el llapis. A cada lletra li correspon un sol moviment, un patró específic.

citada, motricitat manual, i definició de lateralitat). Hem de tenir present que l'escriptura no és un aprenentatge natural com caminar, saltar, córrer, baixar i pujar escales, o agafar una cullera; ja ens ho diu Coltheart (1978) quan critica el concepte de maduresa per a la lectoescriptura: no parlem d'un aprenentatge evolutiu, sinó d'un aprenentatge artificial que necessita un ensenyament i un entrenament sistemàtic.

L'escriptura no és un aprenentatge evolutiu, sinó un aprenentatge artificial que necessita un ensenyament i un entrenament sistemàtic

Sabem que l'alumne ha d'aprendre a expressar-se per escrit per, més endavant, poder escriure un informe, redactar un correu electrònic, elaborar un projecte professional, etc. No hem de perdre de vista la planificació, la coherència i la cohesió del text, ni tampoc el lèxic, la gramàtica, l'ortografia, etc. Cal tenir presents uns aspectes formals bàsics quant a la utilització de l'espai gràfic, l'ús de pautes i la posició del llapis, així com la netedat, els marges, els títols, la disposició del text en el paper, l'alineació, la tipografia i la cal·ligrafia, tenint en compte, sobretot, que la lletra sigui entenedora per tal que pugui ser llegida.

El relat gràfic a educació infantil

Al parvulari, l'alumne aprèn a escriure les diferents lletres de l'abecedari a través de diferents jocs i exercicis que pot realitzar al llarg del dia, la qual cosa comporta un entrenament oculo-manual que es generalitza quan dibuixa, pinta, retalla, envernissa, encola, punxa, estripa, enganxa, desenganxa, etc. Les diferents activitats de tècniques plàstiques ajuden a millorar les habilitats motrius, les activitats psicomotrius (amb cercles, mocadors, cordes, estores, pilotes, bastons, calaixos, etc.) o la transcripció gràfica de les audicions musicals.

Les lletres de pal són més fàcils d'escriure (tot i que siguin més difícils de llegir perquè gràficament es diferencien ben poc entre elles), i és per això que motiven més l'alumnat quan comença a aprendre. A més, es tracta d'un ti-

pus de lletra que no requereix gaire instrucció i que es pot copiar o reproduir sense moltes indicacions. Però si veiem que l'alumne no segueix les característiques tipogràfiques de les grafies haurem d'incidir en el procés de realització del traç per afavorir la intel·ligibilitat de les lletres.

L'alumne de parvulari va madurant progressivament en la coordinació mà-ull, es va definint lateralment i va desenvolupant la funció simbòlica.

El relat gràfic a P3

Quan entren a l'escola, els alumnes més petits veuen que tot el que els pertany (els seus objectes personals) està marcat amb el seu nom amb l'objectiu d'una identificació personal dins el context alfabetitzador escolar. L'alumne comença a adonar-se del significat del seu nom propi a través de la rutina en què està immers; per exemple, passar llista (qui ha vingut i qui no ha vingut a l'escola, el grup de nens que se'n va a la piscina, els nens que es queden a dinar a l'escola, etc.) és una activitat diària d'organització de l'escola que l'ajuda a situar-se en el temps i en l'espai i, a més a més, el convida a identificar el seu nom i els dels altres companys.

Fantàstic! Tot i que no hem de perdre de vista la complexitat que comporta identificar i percebre visualment un grup de lletres juntes com a pròpies (és una abstracció d'un codi escrit, amb ratlles rectes i corbes que van cap amunt, cap avall, cap a un costat i cap a l'altre), resulta que es poden reconèixer com a particulars.

A P3 ens belluguem en una situació meravellosa: "tinc un nom que es pot escriure!". Escriu fent servir un llapis, però no de qualsevol

manera, no com si fos un branquilló per fer pastetes amb la sorra del pati; s'han de posar els dits d'una manera determinada: el polze i l'índex fan la pressió i el dit cor aguanta. El llapis té una forma hexagonal que convida a fer-ho bé i, així i tot, s'ha d'entrenar la coordinació de la mà amb l'ull.

Hi ha alumnes que tenen més o menys facilitat, necessiten més o menys temps, per aprendre a fer la pressió correcta i per percebre el temps juntament amb l'espai que necessiten per realitzar l'activitat gràfica.

A P3 són adients els exercicis de traç gran amb paper d'embalar (a la pissarra de l'aula i a la digital), amb la tableta informàtica, fent servir diferents materials pictòrics, amb serradures, fent camins, amb jocs de motricitat general, etc. Es tracta de provar

amb diferents exercicis el traç vertical, l'horitzontal, el d'esquerra a dreta i el de dreta a esquerra, col·locant ara els suports a terra i ara en posició vertical, i fent servir eines diferents (pinzells, esponges, tampons, etc.).

El format de paper que ajuda a experimentar amb el traç és el DIN A3, que facilita a l'infant més llibertat de moviment, de manera que el convida a experimentar; no hem d'oblidar que la majoria d'infants d'aquestes edats produeixen els gargots propis del seu desenvolupament cognitiu i motriu (quan avaluem el grup d'alumnes, recollim produccions gràfiques molt diverses).

Cal tenir present el desenvolupament evolutiu del grafisme de Secadas, Rodríguez i Alfaro (1994): als 3 anys es poden ensenyar les lletres que deriven de formes circulars; més endavant, cap als 4 anys, les que comporten traç vertical i horitzontal (/e/, /f/, /t/, /l/, etc.);

El que ens assenyalava la professora Peñafiel és que no hem de passar per alt la importància d'executar el traç de les lletres, no hem de perdre de vista que dins el procés d'aprenentatge de la lectoescriptura hem de tenir presents els exercicis de grafisme.

A partir d'aquí, la incògnita resideix en el fet de saber fins a on exigir sense tornar a l'època repressiva i rígida dels quaderns específics de cal·ligrafia però, alhora, sense quedar-nos amb la permissivitat ni amb la creença que el més important és transmetre el missatge sense mantenir les formes i amb la lletra que a l'alumne li plagui.

Cal definir-se

L'equip de mestres de parvulari es pot preguntar sobre com portar a terme el tractament del grafisme de la manera més coherent, adequada i respectuosa possible amb l'evolució motriu de l'alumne d'entre 2 i 6 anys.

La majoria de les escoles treballen amb la **lletra de pal** fins que acaben el cicle d'infantil, i comencen a treballar la **lletra cursiva** a finals de P5 i començaments de primer de primària. Aquest aspecte tipogràfic de la lletra de pal es viu amb força claredat metodològica quan s'ha fet evident la facilitació a l'entrada del món de l'escriptura a una edat primerenca. Però aquest encavalcament de la lletra lligada entre infantil i primària porta a força discrepàncies.

El desenvolupament grafomotriu està relacionat amb factors madurats: la integració perceptiva visual i motora, el desenvolupament de l'estructuració espacial i temporal, i l'adequada motricitat general (coordinació, equilibri i velo-

i cap als 5, els traços oblics (/v/, /x/, /w/, /y/, /k/). Tenir com a referència aquesta informació sobre la progressió ens possibilitarà ser més o menys exigents amb els alumnes quan escriuen el seu nom.

L'alumne de P3 pot acabar el curs escrivint el seu nom propi. O no. La representació gràfica és complexa: hi ha un ventall molt variat de nivells gràfics en aquesta edat, els moviments de rotació i translació comporten una maduració de la percepció visual i de la coordinació motriu fina, i també s'ha de tenir en compte la motivació o interès del nen en aquest aprenentatge i la seva seguretat personal davant les dificultats i davant els esforços.

La repetició gairebé diària fent servir suports i materials diferents facilita la memorització visual, auditiva i gràfica dels alumnes. Per exemple, se'ls pot acompanyar en l'escriptura del seu nom amb pautes dels moviments motrius que requereix cada grafia: "anem a escriure la A...: puja, baixa i tanca".

El relat gràfic a P4

L'alumne de P4 es presenta més desimbolt a l'hora d'escriure el seu nom: l'ha escrit força vegades, de manera que ha agafat agilitat motriu i visual i, sobretot, ha memoritzat l'ordre de les lletres i les seves característiques gràfiques. Sense adonar-se'n, els alumnes van reduint la mida de la lletra perquè adquireixen un millor control del traç, més control muscular.

És interessant que l'alumne es pugui adonar dels moviments que ha de realitzar i de la direcció del traç de les lletres del seu nom. Hi ha alumnes que no acaben de fer la grafia correctament perquè hi ha traços que queden desconnectats, perquè creen els seus propis dissenys gràfics, perquè inverteixen o giren la lletra, etc. Són errors gràfics que poden quedar-se fixats, i costa molt rectificar-los si no s'esmenen en el moment de l'aprenentatge.

Al començament de P4 es recull el ventall exquisit dels diferents ritmes d'aprenentatge gràfic: hi ha alumnes que no escriuen el seu nom amb totes les lletres, n'hi ha que fan

pseudolletres, n'hi ha que tenen dificultats en alguna lletra en concret quan el traç no és fàcil perquè han de fer moviments diferents, n'hi ha que tenen un nom molt llarg i deixen molt espai entre les lletres o bé les encavalquen, i altres tenen el nom molt curt i encara així emplen tot l'espai amb unes lletres enormes.

La mestra ha de poder valorar els alumnes i exigir a cadascun d'ells el que pot arribar a fer. Les habilitats motrius s'han d'entrenar perquè evolucionin. Si es té present aquest requisit, pocs alumnes haurien de tenir dificultats amb l'activitat gràfica de les lletres.

Què podem demanar a un alumne de P4?

A l'alumne de P4 li podem demanar que mantingui l'ordre de les lletres i "que no es trepitgin", que les escrigui una mica separades per tal que es puguin llegir bé però tampoc massa perquè no semblin lletres aïllades.

A l'hora de reproduir el nom, es poden establir diferents grups d'alumnes: els que poden reproduir-lo sense copiar perquè l'han memoritzat, els que poden copiar el nom que hi ha a la taula o en un cartronet, els que necessiten la mestra al costat perquè els marqui quina lletra han d'escriure, els que han de tenir la pauta puntejada, els que ho saben fer tan bé que fan mala lletra per avoriment o per presses, els que necessiten que se'ls expressi el moviment que ha de fer la mà amb el llapis (amunt, avall, a un costat, atura't), etc. No tots els alumnes tenen les mateixes facilitats per situar-se en l'espai.

Als alumnes que han après a escriure el seu nom i l'han memoritzat, els hem de deixar que gaudeixin d'aquest moment tan especial i que practiquin una vegada i una altra. És un retrobament diari amb ells mateixos: "sóc jo, m'estic fent gran, puc escriure el meu nom sense ajuda". Els retoladors són un material que els permet donar color (els agrada fer decoracions, combinacions diferents, etc.). A mesura que el traç vagi madurant, es pot anar reduint el gruix dels estris (llapis, retoladors, ceres, pinzells, etc.).

Si es fa alguna activitat d'escriptura sense pauta, ens pot servir per avaluar si l'alumnat generalitza l'aprenentatge fent servir les consignes d'espai, mida i direcció

Un cop el nom propi està consolidat, hem d'assegurar l'horitzontalitat de l'escriptura, la direcció d'esquerra a dreta, i que no hi hagi girs ni inversions ni omissions. Llavors, cap a finals de P4 (quan ja s'haurà pogut explorar més amb els traços de les lletres), hem d'aconseguir un traç clar.

A P4 s'afegeix l'escriptura de la data; això vol dir que els nens han d'aprendre a orientar-se en la còpia del dia de la setmana; cada escola estableix els criteris de la posició espacial que ha d'ocupar la data en el format del full de paper. La còpia és un dels exercicis fonamentals a P4 i obliga a portar a terme un treball d'atenció i de concentració elevat. És una tasca que costa molt als alumnes amb dificultats d'aprenentatge i d'autocontrol conductual. La còpia ajuda a memoritzar visualment les lletres i les paraules.

El relat gràfic a P5

En aquest nivell es mantenen els exercicis de còpia i es realitzen amb més freqüència tasques de dictat amb pautes gràfiques que orienten el lloc i la direcció en què s'ha d'escriure cada paraula. Es poden malinterpretar com a "apre-

nentatges poc significatius" i són activitats essencials en l'automatisme del traç de les lletres.

L'alumne de P5 es llença a l'activitat de l'escriptura espontània de petits textos, on els quals es pot trobar davant un full blanc amb o sense pauta. Penso que la pauta ajuda a l'entrenament gràfic en aquests moments d'iniciació; si es fa alguna activitat d'escriptura sense pauta, ens pot servir per avaluar si l'alumnat generalitza l'aprenentatge fent servir les consignes d'espai, mida i direcció.

Ens trobem amb força alumnes que comprenen el sistema de l'escriptura, és a dir, que han arribat a l'etapa alfabètica. És un bon moment per introduir i practicar grafies amb lletra lligada, perquè l'alumne ja està maduratament preparat per assumir l'aprenentatge dels al·lògrafs amb els girs dextrogirs i levogirs.

Els avantatges de la lletra lligada són els següents: es fa d'un sol traç, sense aixecar el llapis del paper; les lletres comencen en el mateix lloc i segueixen la mateixa direcció cap a dalt i cap a la dreta, de manera que permeten tenir un punt de referència clar per a totes les grafies; potencia la personalització de cada lletra (cadascuna té uns trets tipogràfics que faciliten la paraula com a unitat gramatical i ajuden l'alumnat de 5/6 anys a comprendre la norma arbitrària de la separació de les paraules); i, sense cap dubte, és més fàcil de llegir.

La lletra cursiva o manuscrita és una lletra escolar que ens serveix per a l'aprenentatge de la lectoescriptura; l'infant definirà el seu propi estil de lletra més endavant. Aquest és un tema conflictiu a les escoles perquè es creu que aprendre a fer el traç cursiu requereix molt d'entrenament, així que si els nens arriben una mica entrenats a primer nivell de cicle inicial, el mestre que reculli el testimoni ho agrairà. Penso que tenir presses és un error, perquè el procés per memoritzar els moviments s'agafa amb més o menys facilitat depenent de cada alumne i no hi ha necessitat de viure amb angoixa el canvi de lletra. A mesura que

l'alumne vagi entrant en l'etapa alfabètica, se li pot oferir la possibilitat d'aprendre a escriure el seu nom, que sempre fa molta il·lusió.

El psicòleg Eduardo Herrera Cantera expressava en la ponència del mes de novembre del 2010, a les Jornades PrisMa sobre les dificultats de la lectoescriptura, que hi ha quatre motius per aprendre a llegir i escriure amb lletra lligada:

- El 99% de les lletres que veuran els alumnes al llarg de la seva vida seran minúscules.

- Els alumnes amb facilitat lectora canviaran de lletra de pal a lletra lligada de forma natural i sense esforç, però aquells que presenten dificultats ho tindran més complicat (en molts casos serà com començar de zero).

- Les inversions són molt més freqüents quan s'escriu en lletra de pal.

- La lletra de pal obliga a aixecar el llapis, de manera que exigeix més rendiment a la memòria de treball.

No hem d'oblidar fer servir materials que ens ajudin a integrar els moviments gràfics (lletres de paper de vidre, guixos a la pissarra, retoladors gruixuts, pissarres màgiques, pissarres digitals, paper de calcar, pissarres blanques, panells de traç, fulls pautats, etc.).

La percepció tàctil de les lletres reforça molt la relació entre la percepció visual i auditiva de les lletres. L'infant es forma una visió espacial de les lletres que toca i, alhora, una visió seqüencial en el temps, i així uneix el caràcter espacial de la visió amb el temporal de l'audició. Montessori ho aplicava amb les lletres confeccionades amb paper de vidre: es pot començar amb les lletres més fàcils d'enllaçar (/i/, /u/, /t/, /e/, /l/, /n/, /m/), continuar amb les que es fan amb moviment d'anada i tornada (/c/, /a/, /d/, /g/), seguir amb les que puguen o baixen i es tanquen (/j/, /g/, /q/, /y/), i acabar amb les més difícils (/f/, /v/, /b/, /r/, /o/, /s/, /x/). les lletres /z/ i /k/ les podem trobar en dues versions; és preferible la més senzilla. És adient ensenyar sense presses una lletra darrere

l'altra, organitzant exercicis de traç pautats per ordre de dificultat. Es fa necessari un seguiment individual; per tant, cal tenir present la metodologia d'organització dels alumnes, de l'espai i del temps per poder oferir l'atenció personalitzada.

Els referents de les lletres a l'aula ajuden que es pugui veure la lletra de pal juntament amb la lletra lligada; d'aquesta manera l'alumne pot consultar-ho en qualsevol moment i s'afavoreix la seva autonomia.

La percepció tàctil de les lletres reforça molt la relació entre la percepció visual i auditiva de les lletres. Montessori ho aplicava amb les lletres confeccionades amb paper de vidre

L'aprenentatge de la unió afavoreix la rapidesa i la desimboltura de l'escriptura, ajuda a prendre consciència de l'arbitrarietat de la separació de les paraules dins la frase i, a més a més, permet una reflexió fonològica de la lletra mentre aquesta s'escriu.

Per introduir la lletra cursiva es pot pautar el full amb la doble ratlla, que ajuda l'alumne a centrar-se en els trets distintius de cada grafia. És adequat donar-li pautes que l'ajudin a situar-se en l'espai quan s'entrenin habilitats motrius del traç.

Què hem de tenir present quan enfrontem l'alumne amb l'activitat d'escriure?

- Proporcionar-li paper en blanc sense pauta: això ajudarà l'alumne a bellugar-se en un terreny d'autoregulació que l'obligarà a crear els seus propis marges, i l'espai interlineal l'acostumarà a viure aquest enfrontament amb l'espai en blanc amb certa autonomia, sense cap línia que li indiqui on ha de començar, continuar o acabar.

- L'actitud corporal del nen davant del paper: és molt important que estigui ben assegut, amb el tronc tocant el respall de la cadira, el cul ben aferrat al seient, els peus

en contacte amb el terra, el cap lleugerament inclinat però no recolzat sobre la taula o el braç, una mà aguantant el paper, i l'altra mà agafant el llapis. Cal evitar que el full de paper es giri de forma inadequada: s'ha de mantenir en posició horitzontal o vertical. La comoditat ha de beneficiar l'eficàcia de l'activitat gràfica i millorar el producte final.

- La pressió correcta del llapis: en aquesta etapa inicial d'aprenentatge és fonamental incidir en la pressió correcta del llapis per tal que no es consolidi un mal hàbit posicional de la pinça sobre el llapis.

Dificultats gràfiques

L'equip de mestres d'educació infantil reconeix quan hi ha dificultats gràfiques; el docent treballa amb grups nombrosos d'alumnes d'entre 2 i 6 anys que informen curs rere curs de la seva capacitat gràfica general, així que li resulta fàcil detectar l'infant que necessita més o menys temps, més o menys entrenament.

Encarna Pérez, professora de l'assignatura intervenció logopèdica en les alteracions del llenguatge, dels estudis de logopèdia, expressa que el procés evolutiu del grafisme finalitza cap als 6 anys. Per tant, les dificultats que perdurin més enllà dels 7 anys no poden considerar-se evolutives i necessitaran una intervenció específica.

La dificultat pot ser causa de problemes de coordinació general que no afectin l'expressió escrita en concret i que no perjudiquin el procés d'aprenentatge de la lectoescriptura en general. A més, cal conèixer l'alumne, la seva evolució acadèmica, la seva actitud davant la feina, i les seves dificultats i habilitats motrius generals.

Per tal que els aprenentatges es consolidin, les correccions que es duen a terme al parvulari han de ser immediates a l'error. L'alumne ha de captar la importància de realitzar de forma correcta l'activitat per facilitar la lectura posterior al receptor. Un exercici que serveix perquè l'infant prengui consciència de la neces-

sitat de fer una lletra clara consisteix a fer-los llegir petits textos dels companys, o també es poden repartir fulls entre els alumnes i fer-los llegir els seus noms.

L'aprenentatge ha d'estar ben estructurat en els seus inicis per tal de poder prevenir possibles dificultats posteriors.

Recursos humans

Quan hi ha desconcert en el tractament de la importància del grafisme en el cicle d'educació infantil, el mestre d'audició i llenguatge pot participar en la definició dels objectius curriculars informant i ajudant els docents a situar-se en la línia d'actuació davant del treball gràfic de l'aprenentatge de la lectoescriptura.

Penso que l'escola ha anat buidant el contingut del seu aprenentatge més bàsic (com és l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura) i s'ha anat omplint durant aquests últims 20 anys de temes transversals que posaven pals a les rodes a la tasca més essencial del docent. Fer bona lletra no ha estat mai de moda, però és necessari per poder comunicar.

Vull agrair sincerament a Encarna Pérez Pérez, doctora en psicologia, logopeda i professora de la UAB, la seva col·laboració a l'hora d'escriure aquest article.

Montserrat Garcia Pons

Mestra d'educació infantil i primària
Logopeda col·legiada 08/3553
mgarc254@xtec.cat

Bibliografia

- COLTHEART, M. *Lexical access in simple reading tasks*, dins G. Underwood [ed.], *Strategies of information processing*. London: Academic Press (1978).
- FONS, M. *Llegir i escriure per viure. Alfabetització inicial i ús real de la llengua escrita a l'aula*. Barcelona: Graó (2004).
- PEÑAFIEL, M. *Guia de intervenció logopèdica en la disgrafia*. Madrid: Síntesis (2009).
- SECADAS, F.; RODRÍGUEZ, M. T.; ALFARO, I. *Escribir es fácil*. Madrid: TEA Ediciones (1994).